

DÜNYA VE TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIMIN DURUMU

Araştırma ve Piyasa Geliştirme Müdürlüğü

İzmir Ticaret Borsası

1. Giriş

Organik tarım, günümüz tarım sistemlerinin karşılaştığı çevresel ve ekonomik sorunlara çözüm sunan önemli bir alternatif olarak öne çıkmaktadır. Bu tarım yöntemi, hem doğal kaynakların korunmasına katkı sağlar hem de sağlıklı ve güvenilir gıda üretimiyle toplumsal refaha destek olur. Bu nedenle organik tarım, stratejik bir öneme sahiptir ve hükümetler tarafından aktif bir şekilde desteklenmesi gerekmektedir.

Organik tarımın stratejik önemi, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik rekabet gücü, insan sağlığı ve gıda güvenliği gibi alanlarda kendini göstermektedir. İlk olarak, organik tarım, çevresel etkileri en aza indirir. Toprak sağlığını korur, su kaynaklarını kirletmez ve biyolojik çeşitliliği teşvik eder. Kimyasal gübreler ve pestisitler yerine doğal girdiler kullanıldığı için, uzun vadede toprak verimliliği korunur ve çevresel tahribat azaltılır. Bu, özellikle iklim değişikliği etkilerine karşı tarımsal üretimin direncini artırır.

Ekonomik açıdan organik tarım, yüksek katma değerli ürünler üretimi ve ihracat potansiyeli nedeniyle büyük önem taşır. Dünya genelinde organik ürünlere olan talep hızla artmakta, bu da Türkiye gibi tarımsal üretim potansiyeline sahip ülkeler için yeni fırsatlar sunmaktadır. Türkiye'nin organik tarıma yatırım yaparak uluslararası pazarda rekabet gücünü artırması hem ekonomik büyümeyi destekleyecek hem de tarımsal ihracat gelirlerini artıracaktır.

Sağlık açısından organik tarım, kimyasal kalıntılardan arınmış gıdalar sunarak halk sağlığını korur. Organik ürünlerin üretimi, çocuklar, yaşlılar ve hassas gruplar için daha güvenli gıdalar sağlar. Bu, toplum genelinde sağlıklı nesiller yetişmesine katkıda bulunurken, uzun vadede sağlık harcamalarını da azaltabilir.

2. Dünya

Organik tarım ve organik ürünler ticareti, son yıllarda dünya genelinde büyük bir ivme kazanmıştır. Organik Tarım Araştırma Enstitüsü verilerine göre, dünyada 2022 yılında 188 ülkede organik tarım gerçekleştirilmiştir. Dünyada toplam tarım arazilerinin %2'si 96,4 milyon hektarlık alanda organik tarım üretimi yapılmaktadır. Bu alanın dağılımına bakıldığında %55'i Okyanusya'da, %18'i Avrupa, %10'u Latin Amerika, %9,2'si Asya, %3,8'si Kuzey Amerika ve %2,8'i Afrika'da yer almaktadır.

Organik tarım alanı büyüklüğüne bakıldığında ülkemiz 18. sırada yer almaktadır. Organik üretici sayısı bakımından ise dünyada 15., Avrupa'da ise 5. sırada yer almaktayız. Bu durum Türkiye'nin dünya ve Avrupa'da organik üretimde önemli bir aktör olduğunu göstermektedir.

Dünyada kişi başı en çok organik ürün tüketen ülkeler arasında İsviçre, Danimarka, Avusturya ve Lüksemburg yer almaktadır. İsviçre’de kişi başı organik ürüne 437 avro harcanırken, Danimarka’da 365 avro, Avusturya’da 274 avro, Lüksemburg’da ise 259 avro harcanmaktadır. Türkiye’nin tüketici alışkanlıklarında organik ürünlerin tüketimine rağbetin az olması ve genel olarak ihracat pazarında kendine yer bulması sebebiyle kişi başı tüketimimiz 0,60 avro civarındadır.

Küresel organik tarım pazarı hızla gelişmektedir. Organik Tarım Araştırma Enstitüsü verilerine göre; 2000’li yılların başlarında 15,1 milyar avro olan dünya organik tarımsal ürün ticareti 2022 yılında 134,7 milyar avroya ulaşmıştır. Dünya organik tarım ticaretinin %43’ü Amerika Birleşik Devletleri tarafından gerçekleştirilirken, %34’ü Avrupa Birliği ve %9,2’si Asya tarafından gerçekleştirilmektedir. AB ve ABD’ye gerçekleştirilen toplam organik ürün ihracat miktarı yaklaşık 4,9 milyon tondur. AB’ye gerçekleşen ihracatın önemli ürün gruplarına göre dağılımı şu şekildedir: İhracatın %28,8’i tropik ve subtropik meyve gruplarında, %11,4’ü bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlarda, %10,2’si yağlı tohumlarda, %6,9’u şeker grubu ürünlerde, %5,6’sı hububat ürünlerinde, %4,2’si tahıl grubu ürünlerde, %1,6’sı kuru bakliyat, %1,5’i ise narenciye olarak gerçekleşmiştir. ABD’ye gerçekleşen ihracatın önemli ürün gruplarına göre dağılımı ise %29,8’i tropik ve subtropik meyve gruplarında, %2,6’sı bitkisel ve hayvansal sıvı ve katı yağlarda, %15,8’i yağlı tohumlarda, %11,8’i şeker grubu ürünlerde, %13,5’i hububat ürünlerinde, %1,2’si ise tahıl grubu ürünlerde gerçekleşmiştir.

2022, Dünya Ticaretinde AB ve ABD'ye Yapılan Organik Ürün İhracat Miktarları (Ton)		
Ürünler	AB'ye İhracat	ABD'ye İhracat
Meyveler (Tropik ve Subtropik)	785.249	647.541
Bitkisel ve Hayvansal Sıvı, Katı Yağlar	310.400	56.318
Yağlı Tohumlar	276.795	343.806
Şeker Grubu Ürünler	190.698	257.244
Hububat Grubu Ürünler	152.579	294.005
Tahıl Grubu Ürünler	116.182	26.384
Diğer Ürünler	894.872	543.603
TOPLAM	2.726.775	2.168.901

The World of Organic Agriculture - Statistics and Emerging Trends 2024

Organik Tarım Araştırma Enstitüsü verilerine göre, Türkiye’nin bazı ürün gruplarında toplam AB ve ABD’ye gerçekleştirilen organik ürün ihracat hacmimizdeki en önemli ürünlerimizi incelediğimizde yağlı tohumlarda %1,2, kuru bakliyat ürünlerinde %0,6, üzümde ise %0,4 ile yer almaktayız.

3. Türkiye

2023 yılı Tarım ve Orman Bakanlığı Organik Tarım verilerine göre; Türkiye'de toplam tarımsal alanın sadece %1,5'inde yani 225 bin hektarlık bir alanda organik tarım yapılmaktadır. Bu oran organik tarımın henüz ülke genelinde yaygın olmadığını göstermektedir. En büyük organik tarım alanına sahip iller arasında Aydın %13,7 ile ilk sırada, Kastamonu %9,9 ile ikinci, Ağrı %9,5 ile üçüncü, Kars %8,2 ile dördüncü, Şanlıurfa %7,8 ile beşinci sırada yer almaktadır.

2023, Türkiye’de Organik Tarım Yapan İlk 5 İl		
İl	Üretim Alanı (Ha)	Üretim Miktarı (Ton)
Aydın	10.503	128.035
Kastamonu	3.100	110.650
Ağrı	17.646	86.390
Kars	21.430	75.460
Şanlıurfa	18.476	69.973
Toplam	190.825	1.028.888

Kaynak: Tarım ve Orman Bak. 2023 Yılı Organik Tarım Üre. Mik.

Ülkemizde toplamda 1 milyon ton civarı gerçekleşen bitkisel üretimde fazla üretimi yapılan ürünlerin başında %8,3 ile üzüm, %6,7 incir, %6,6 elma, %4,8 zeytin, %3,5 ile de kayısı gelmektedir.

2023, Türkiye’de Organik Tarımı Yapılan İlk 5 Ürün		
Ürün	Üretim Alanı (Ha)	Üretim Miktarı (Ton)
Üzüm	4.376	85.457
İncir	7.673	68.912
Elma	1.015	67.995
Zeytin	18.824	49.418
Kayısı	3.473	35.940

Tarım ve Orman Bak. 2023 Yılı Organik Tarım Üre. Mik.

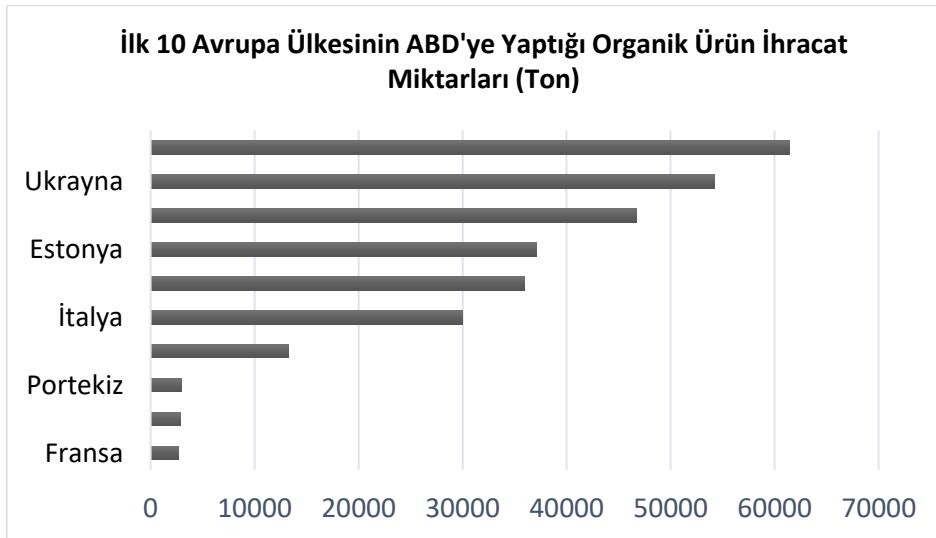
Türkiye Tarım ve Orman Bakanlığı'nın organik tarımsal ürün ihracat verilerine göre, Türkiye'de tarımsal ihracatta miktar açısından en büyük pay %36,6 ile buğday ve buğday mamullerine aittir. Değer bazında ise en büyük pay %23,5 ile incir ve incir mamulleri kategorisinde gerçekleşmiştir.

2023, Türkiye’de En Çok İhracatı Yapılan Organik Ürünler		
Ürün Adı	Miktarı (Ton)	Değeri (\$)
İncir ve İncir Ürünleri	6.928	38.612.314
Meyve ve Meyve Ürünleri	6.017	22.581.292
Üzüm ve Üzüm Ürünleri	6.580	21.125.088
Fındık ve Fındık Ürünleri	2.952	21.013.298
Meyve Suyu	8.625	20.691.476
Kayısı ve Kayısı Ürünleri	2.318	15.852.453
Buğday ve Buğday Ürünleri	21.662	13.267.973
Tıbbi Aromatik Bitkiler ve Baharatlar	660	2.427.645
Hayvansal Ürünler	1.034	2.238.401
Sebze ve Sebze Ürünleri	831	2.047.986
Zeytin ve Zeytin Ürünleri	370	1.914.688
Baklagiller	1.043	1.566.713
Tahıl ve Tahıl Ürünleri	110	491.891
Yağ Bitkileri ve Ürünleri	48	167.518
Diğer	2	23.398
Toplam	59.185	164.022.134

Tarım ve Orman Bak. 2023 Yılı Organik Tarım Ürün. İhr. Mik.

Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı’nın verilerine göre, Avrupa ülkelerinin ABD’ye yaptığı organik ürün ihracatında Türkiye, 60 bin tonluk ihracat ve %21’lik pay ile lider konumda yer almaktadır.

Kaynak: GATS/USDA 2022

Avrupa ülkelerinin AB'ye yaptığı organik ürün ihracatını incelediğimizde ise Türkiye, 104 bin tonluk ihracat ve %24,5'lik pay ile Ukrayna'nın ardından ikinci sırada yer almaktadır. Ayrıca, tabloda nispeten daha küçük tarımsal üretim hacmine sahip olan Avrupa ülkelerinin organik tarım ürünü üretimine verdiği önemi de görmekteyiz.

Kaynak: GATS/USDA 2022

4. Türkiye’de Organik Tarıma Sağlanan Destekler

Organik tarımın stratejik önemine rağmen, bu tarım sisteminin geniş ölçekli benimsenmesi devletlerin uyguladığı politikalarla yakından ilişkilidir. Organik tarımın yaygınlaştırılması için çeşitli destekleme mekanizmaları oluşturulmalıdır. Bu politikalar arasında finansal teşvikler, sertifikasyon süreçlerinin kolaylaştırılması, üreticiye teknik destek sağlanması ve tüketici farkındalığının artırılması yer almalıdır.

Organik tarımın desteklenmesi, küçük ölçekli çiftçiler için de kritik bir öneme sahiptir. Bu yöntem, çiftçilerin ekonomik bağımsızlığını artırırken aynı zamanda yerel ekonomilerin güçlenmesine de katkıda bulunur. Kırsal kalkınma politikalarıyla entegre edilen organik tarım uygulamaları, kırsal bölgelerde istihdam yaratılmasına ve göçün azaltılmasına yardımcı olabilir.

Mevcut desteklemeleri incelediğimizde;

Faiz İndirimli Tarımsal Krediler: Kapalı Ortamda Bitkisel Üretim (üst limit 100 milyon, %50 faiz indirimi), meyve yetiştiriciliği ve bağcılık (üst limit 40 milyon, %50 faiz indirimi), temel bitkisel üretim (300 bine kadar %0 faiz, 300 binden 10 milyona kadar %50 indirimli) kapsamında Ziraat Bankasından işletme kredisi kullanıldığında “Organik tarım, iyi tarım, biyolojik mücadele, biyoteknik mücadele uygulamaları” yapılması durumunda faiz indirimi %5 artmaktadır.

Doğrudan Gelir Desteği: 2024 üretim yılında ÇKS2ye ve Organik Tarım Bilgi Sistemine kayıtlı, organik tarım faaliyeti yapan, geçiş süreci-2, geçiş süreci-3 ve organik statüde yer alan tarım arazilerindeki ürettiği ürüne “ürün sertifikası” düzenlenmiş çiftçiler ile 2024 yılında Arıcılık Kayıt Sistemi ve Organik Tarım Bilgi Sistemine kayıtlı organik statüde bulunan kovanlar için arı yetiştiriciliği yapan çiftçilere aşağıdaki destekler ödenir.

- Birinci kategorideki ürünler için; Bireysel 270 TL/Da, Üretici Grubu 135 TL/Da
- İkinci kategorideki ürünler için; Bireysel 110 TL/Da, Üretici Grubu 55 TL/Da,
- Üçüncü kategorideki ürünler için; Bireysel/Üretici Grubu 50 TL/Da,
- Arılı Kovan 50 TL.

TKDK Kapsamında Desteklenen Sektörlerde Hibe Kapsamına Alınması: IPARD III 302 kodlu “Çiftlik Faaliyetlerinin Çeşitlendirilmesi ve İş Geliştirme” destekleme kapsamında, “Organik Tarım Sertifikası” olan üreticilere hibe oranlarında artış sağlanmaktadır. 101 kodlu “Tarımsal İşletmelerin Fiziki Varlıklarına Yönelik Yatırımlar” kapsamında yatırım organik üretim içeriyor ise proje değerlendirme aşamasında ekstra katkı veren kriter olarak değerlendirme altına alınmaktadır.

Organik Ürün İşleyen Firmalara KOSGEB Tarafından Belgelendirme Desteği: Organik ürün üreten veya işleyen firmaların organik tarım sertifikası, ISO 22000 (gıda güvenliği yönetim sistemi), HACCP (Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları) gibi ulusal ve uluslararası standart belgelerini alabilmeleri için finansal destek sağlamaktadır.

5. Sonuç ve Öneriler

Son yıllarda dünyada ve ülkemizdeki ekonomik gelişmeler, serbest piyasadaki rekabet koşulların değişmesi, küresel ölçekteki ekonomik durgunluk ortamı gibi birçok etkenin bir araya gelmesi her alanı etkilediği gibi tarım ve gıda sektörünü de olumsuz etkilemiştir. Bu gelişmelere rağmen, organik tarım hala popülerliğini korumakta ve önemli bir pazar payı oluşturmaktadır.

Organik tarım, yalnızca bir tarımsal üretim biçimi olmanın ötesinde, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma, halk sağlığı ve gıda güvenliği açısından stratejik bir önem taşımaktadır. Türkiye gibi ülkeler, organik tarımın potansiyelini değerlendirerek hem yerel ekonomiyi canlandırabilir hem de uluslararası pazarlarda güçlü bir rekabet avantajı elde edebilir. Bu nedenle, organik tarımı destekleyen politikaların uygulanması ve bu tarım sisteminin yaygınlaştırılması, sürdürülebilir bir gelecek için kritik bir adım olacaktır.

Bu bağlamda, ülkemizin tarımsal üretim potansiyelini düşündüğümüzde bizler için gelecek vaat eden bir sektör olmaya devam edecektir. Tüm dünyada organik ürünlere olan artan talep, buna bağlı büyüyen organik üretim trendi ve ayrıca Türkiye’nin organik üretim potansiyeli dikkate alındığında sektördeki küresel payının hâlâ gelişmeye ihtiyacı var.

Bu durum, Türkiye'nin dünya organik ürün ticaretindeki konumunu yükseltmek için sektördeki desteklerin daha da geliştirilmesi veya alternatif değerlendirmelerin yapılmasını zorunlu kılarak, sürdürülebilir ve katma değerli ürünler üretme yolunu açmaktadır.

Organik tarımın teşvik edilmesi hem çevresel hem de ekonomik anlamda sürdürülebilir bir tarım geleceği için kilit bir adım olacak, aynı zamanda en büyük pazarımız olan AB'nin yeşil mutabakat stratejisine uyumu da olumlu etkileyecektir.

Sonuç olarak, ülkemizde organik tarımsal üretimin artırılması amacıyla aşağıda yer alan uygulamaların hayata geçirilmesinin uygun olacağı düşünülmektedir.

- Üretim havzalarında organik tarıma uygun alanlar ve bu alanlara uygun bitki desenleri tespit edilmelidir.
- Üreticiler arasında organik tarımda verim düşüklüğü algısı mevcuttur. Bir taraftan bu algının giderilmesi için çalışmalar yapılmalı, diğer taraftan ortalama verim düzeyine yükseltecek arge ve yayım çalışmaları gerçekleştirilmelidir.
- Bazı ürünlerde (zeytin, incir vb) kimyasal ilaç kullanılmadan üretimi yapılan, ancak üreticiler tarafından sertifikasyon süreçlerine dahil olmayan ürün ve alanlar tespit edilerek organik üretime dahil edilmelidir.
- Organik üretim için üreticilere verilen üretim destekleri artırılmalı, aynı zamanda bu ürünlerin ihracatına da destek verilmelidir.
- Kontrol ve sertifikasyon hizmetlerinin etkinliği artırılmalı ve maliyetleri düşürülmelidir.
- İç piyasada organik ürün talebini artırıcı tanıtım faaliyetleri gerçekleştirilmelidir.

6. Kaynaklar

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Bitkisel Üretim, Organik Tarım, 2023

<https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Bitkisel-Uretim/Organik-Tarim/Istatistikler>

The World of Organic Agriculture - Statistics and Emerging Trends, 2024

https://www.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1747-organic-world-2024_light.pdf

Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu, Destekler, 302-101 Sektörler, 2024

<https://www.tkd.gov.tr/>

İPARD III Bilgilendirme Toplantısı

United States Department of Agriculture Foreign Agricultural Service, 2022

<https://apps.fas.usda.gov/gats/ExpressQuery1.aspx>